

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

عنوان:

ملت سازی در منطقه بالکان از سال ۱۹۹۲: بررسی موردی بوسنی-هرزگوین و کوزوو

نگارنده:

وحید رئیسی رودباری

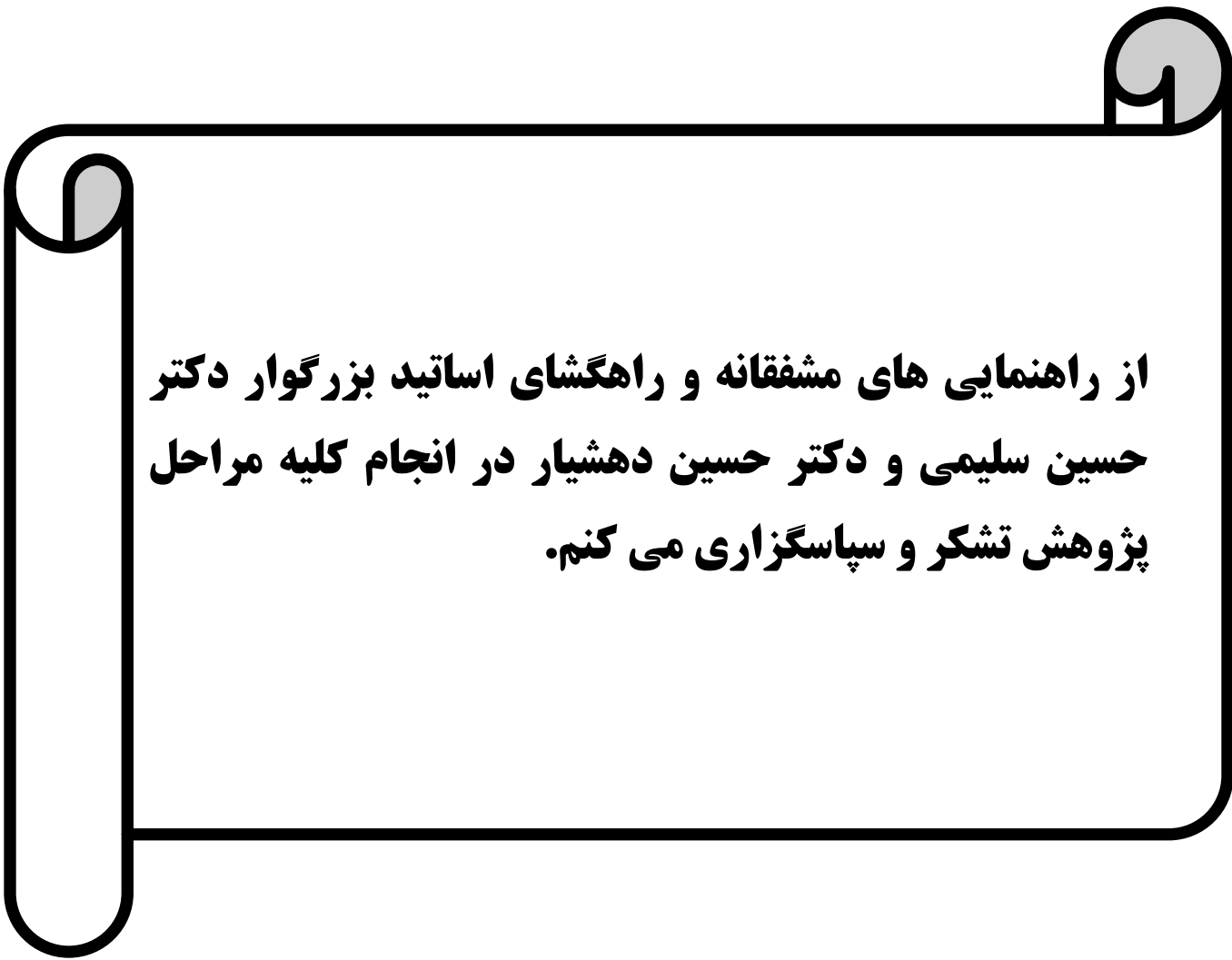
استاد راهنما:

دکتر حسین سلیمی

استاد مشاور:

دکتر حسین دهشار

الله الزم

از راهنمایی های مشفقانه و راهگشای اساتید بزرگوار دکتر
حسین سلیمی و دکتر حسین دهشیار در انجام کلیه مراحل
پژوهش تشکر و سپاسگزاری می کنم.

تقدیم بہ پدر و مادر مہربانم کہ ہموارہ و در تمام مراحل زندگی

حامی و پشتیبان من بوده اند۔

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

۱	بیان مسئله
۶	ضرورت تحقیق
۷	سوالات تحقیق
۷	فرضیه تحقیق
۸	تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی تحقیق
۱۰	بررسی ادبیات موضوع
۱۴	روش شناسی
۱۵	روش گردآوری اطلاعات و داده ها
۱۵	سازماندهی تحقیق

فصل دوم: چارچوب نظری

۱۸	مقدمه
۱۸	ملت سازی و دولت سازی
۱۹	تعاریف ملت سازی و دولت سازی
۲۱	مولفه های عملیات دولت-ملت سازی
۲۹	نحوه ارتباط میان دولت سازی و ملت سازی

فصل سوم: مواضع و نقاط ضعف و قوت بازیگران بین المللی در فرایند ملت سازی در دهه ۱۹۹۰

۳۹	(۱) اولویت دولت-ملت سازی در سیاست خارجی امریکا
۴۳	(۲) ناتوانی اتحادیه اروپا و سازمان ملل در زمینه ملت سازی
۴۳	(۲-۱) اتحادیه اروپا
۴۶	(۲-۲) سازمان ملل متحد

فصل چهارم: دولت سازی و ملت سازی در بوسنی - هرزگوین و کوزوو**۵۳ (۱) دولت سازی و ملت سازی در بوسنی - هرزگوین**

- ۵۳ (۱-۱) زمینه های بحران
- ۵۷ (۱-۲) توافقنامه دیتون
- ۶۲ (۱-۳) نیروی نظامی
- ۶۹ (۱-۴) انتخابات
- ۷۱ (۱-۵) بازگشت آوارگان
- ۷۵ (۱-۶) نقش اروپا در بوسنی و هرزگوین

۸۲ (۲) دولت سازی و ملت سازی در کوزوو

- ۸۴ (۲-۱) زمینه های بحران
- ۹۱ (۲-۲) سازمان پلیس
- ۹۷ (۲-۳) موفقیت در تثبیت امنیت
- ۹۸ (۲-۴) بازگشت آوارگان
- ۱۰۱ (۲-۵) حکومت قانون، آزادی های مدنی و تلاش برای پایان دادن به منازعات نژادی
- ۱۰۳ (۲-۶) جنایات سازمان یافته، قاچاق و خلع سلاح
- ۱۰۵ (۲-۷) برگزاری انتخابات
- ۱۰۹ (۲-۸) انتقال مسئولیت به مقامات محلی

فصل پنجم: نتیجه گیری

- ۱۱۲ نتیجه گیری
- ۱۱۶ بوسنی و هرزگوین: مسائل و مشکلات
- ۱۲۳ کوزوو: مسائل و مشکلات
- ۱۲۸ افزایش نقش آفرینی اتحادیه اروپا
- ۱۳۳ منابع و ماخذ

فهرست نمودار و جداول

- نمودار شماره ۱: مدل فرایند ملت سازی و مراحل آن ۳۶
- نمودار شماره ۲: اقدامات دولت سازی و مراحل پس از آن در بوسنی و هرزگوین ۸۲
- نمودار شماره ۳: خروج نیروهای پلیس سازمان ملل از کوزوو (UNMIK) ۹۴
- نمودار شماره ۴: تعداد نیروهای پلیس بومی کوزوو از سال ۲۰۰۲ ۹۵
- نمودار شماره ۵: میزان بازگشت آوارگان سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۰ ۱۰۰

اختصارات

BIH	Bosnia-Herzegovina
EUFOR	European Union Force in Bosnia and Herzegovina
FRY	Federal Republic of Yugoslavia
HR	High Representative (BIH)
ICB	International Commission on the Balkans
ICG	International Crisis Group
IDA	International Development Association
IFI	International financial institution
IFOR	Implementation Force (Operation Joint Endeavour). UN force in BIH
KFOR	Kosovo Force
KLA	Kosovo Liberation Army
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NGOs	Non-governmental organizations
OHR	Office of the High Representative (BIH)
OSCE	Organization for security and Co-operation in Europe
PIC	Peace Implementation Council
SFOR	Stabilization Force (BIH)
SR	Special Representative (Kosovo)
UNAMET	United Nations Mission in East Timor
UNDP	United Nations Development Programme
UNMIK	UN Interim Administration Mission in Kosovo

چکیده:

در این پایان نامه؛ تلاش مشترک سازمان ها، کشورها و اتحادیه های بین المللی و منطقه ای برای بازسازی کشور آسیب دیده بعد از جنگ را در یک فرایند دو مرحله ای در مجموع تحت عنوان دولت-ملت سازی مورد بررسی قرار می گیرد. در این فرایند ابتدا زمینه های تکامل دولت و سپس زمینه های تدریجی برای ترکیب جامعه پراکنده در یک هویت ملی فراهم می شود. در جوامع چند قومیتی نیز با کنترل گرایش های افراطی، آنها را تضعیف و از مسیر تاثیر گذاری در جامعه به عنوان یک هویت مستقل خارج می کند تا در نهایت و بعد از طی فرایند نسبتاً طولانی *ملت سازی*، به عنوان هویت یکپارچه به نقش آفرینی در صحنه های گوناگون بپردازند. براساس این مفروضات، تلاش های ملت سازی در بوسنی و هرزگوین و کوزوو در این پایان نامه مورد ارزیابی قرار گرفت. همچنین با توجه به اینکه تلاش ملت سازی در ادوار و نقاط مختلف، همواره با نتایج مثبت و همچنین با مشکلاتی نیز همراه بوده است. در خاتمه این تحقیق به ارزیابی نتایج و مشکلات ملت سازی در کوزوو و بوسنی و هرزگوین خواهیم پرداخت.

به نظر می رسد که نتایج ملت سازی در بوسنی و هرزگوین به استثنای پیشرفت های اساسی که داشته است، چندان امیدوار کننده نباشد. به سه گونه دیگر در فرایند ملت سازی در بوسنی و هرزگوین نیز اشاره کرد؛ (۱) مشکلات ساختاری، (۲) ناسیونالیسم همچنان برتر و (۳) عدم رشد و بلوغ سیاسی نخبگان اجرایی. اما اگرچه عملیات در کوزوو، پیشرفت مهمی را در زیرساختارها، خدمات عمومی و ایجاد نهادهای بومی در این کشور موجب شد، اما هنوز، به مسائل بسیاری از حوزه ها باید پرداخته شود و مشکلات بسیاری از این حوزه ها از جمله در سیستم قضایی مناسب، اقتصاد خود محور و آزاد و ... لاینحل باقی مانده است. در کوزوو مشکل مهمتر در فرایند دولت-ملت سازی، یعنی چگونگی اجرای مرحله دوم یا گذار به نهادهای بومی و قائم به خویش تا حدودی حل شده است. در این منطقه قدرت از جمله در زمینه نیروی پلیس غیرنظامی به میزان زیادی به قدرت های محلی واگذار شده است. در طول سال های دولت-ملت سازی در کوزوو انتقال امور نظامی که بر عهده نیروی (KFOR) بوده است، به خوبی به مقامات محلی واگذار شده است.

کلیدواژه ها؛ ملت-سازی، دولت-سازی، بازسازی، توسعه، نهاد سازی، هویت

فصل ۱

کلیات تحقیق

بیان مسئله:

آغاز دهه ۱۹۹۰ با تحولات گسترده در سیستم بین المللی همراه بود. یکی از مهمترین این تحولات فروپاشی نظام دوقطبی و ظهور بحران های منبعث از آن، به ویژه در منطقه بالکان بود. از مهمترین بحران های برآمده از فروپاشی سیستم دوقطبی شکل گیری احساسات ناسیونالیستی و گرایش های استیلاجویانه هویت های گوناگون در منطقه بالکان بود که روند امور را به گونه ای پیش برد که مسبب جنگ های در منطقه بالکان و کشور یوگوسلاوی سابق شد.

تمایل صرب های یوگوسلاوی برای ادامه سلطه و حکمرانی بر سایر قومیت ها از یک طرف و پافشاری سایر قومیت ها و جمهوری ها بر ادعای خود مبنی حق داشتن کشوری مستقل جنگ های دامنه دار را در کشور یوگوسلاوی به وجود آورد. این جنگ ها در عرصه بین المللی ثبات و امنیت را در منطقه بالکان که به لحاظ منابع، موقعیت استراتژیک و ژئوپولیتیک از اهمیت زیادی برای قدرت های بزرگ- به ویژه امریکا و اتحادیه اروپا- برخوردار بود، به خطر می انداخت. در صحنه داخلی نیز، "شکست دولت" را به همراه داشت که دولت مرکزی یوگوسلاوی سابق را از اعمال حاکمیت و سایر کارکردهای خود ناتوان می کرد. این عوامل در مجموع سبب شد، سازمان ملل متحد، امریکا و اتحادیه اروپا و سایر بازیگران بین المللی تلاش هایی را براساس منشور و اصول قطعنامه های سازمان های بین المللی برای استقرار نهادهای دولتی مطلوب در منطقه بوسنی- هرزگوین و کوزوو انجام دهند تا از این طریق به استقرار نهاد دولت در کشورهای استقلال یافته از یوگوسلاوی سابق کمک کنند و همزیستی مسالمت آمیز و ثبات را در این مناطق نهادینه کنند.

نیروهای بین الملل می کوشند این همزیستی و ثبات، در چارچوب فرایند دولت-ملت سازی تثبیت شود و از نظم خاصی تبعیت کند. به دلیل پیروی از همین نظم خاص و تفکر نظام مند است که، اقدامات در این زمینه از نظم و نظام خاصی پیروی می کند که در تحلیل قابل ارزیابی است. تفکری که در ادبیات روابط بین الملل و علوم سیاسی به ملت-سازی مشهور است.

ملت-سازی به عنوان نوعی از اقدام بین المللی در واکنش به "شکست دولت" بر عهده گرفته می‌شود. شکست دولت وضعیتی را در بر می‌گیرد که دولت مرکزی توانایی ویژه خود را از دست داده است و در برابر خواست های مشروع گروه های قومی به سرکوب این خواست ها می پردازد. شکست دولت علت های مشخصی دارد، این موضوع می‌تواند محصول جنگ داخلی میان اقوام ملی و نژادهای گوناگون و در بعضی موارد درگیری به علت اختلاف مرزی که دولت ها را تحت تاثیر قرار داده و همچنین در پاره ای از موارد دیگر می‌تواند ناشی از جنگ خارجی و اشغال این کشورها باشد. همه این عوامل باعث می‌شود این حکومت ها برای انجام بعضی کارکردهای اساسی خود مانند حفظ امنیت داخلی و فراهم کردن خدمات عمومی ناتوان شوند.

مشکلات ناشی از شکست دولت و عدم توانایی دولت مرکزی برای کاربرد زور مشروع و ارائه خدمات به همه ساکنین، مسئولیتی را برای بازیگران بین المللی و به ویژه سازمان ملل ایجاد کرده است تا از این طریق به بازسازی کشورها بپردازند. عملیات بازسازی در کشورها بر اساس چارچوب فکری خاص و نظام مندی انجام می‌شود که عدم توجه به آن می‌تواند مشکلات و شکست هایی را به همراه داشته باشد. به همین دلیل نگارنده در این تحقیق سعی می‌کند به ارائه بنیان نظری بپردازد که بتواند به تحلیل اقدامات ملت-سازی در بوسنی و هرزگوین و کوزوو کمک کند و بتوان از این طریق به ارزیابی نتایج ملت سازی در این مناطق بپردازیم.

برای همین منظور باید یادآور شویم که، تلاشهای سازمان های بین المللی و ایالات متحده در زمینه دولت-ملت سازی از پایان جنگ سرد در بسیاری از مناطق از جمله، افریقای شمالی تا بالکان و شرق آسیا تا آسیای جنوبی به علاوه بخش هایی از زیر صحرای آفریقا، آسیای شرقی، امریکای مرکزی و حوزه کارائیب را در بر می‌گیرد. این مناطق به این دلیل مورد و مقصد اهداف ملت سازی بودند که، تعدادی از دولت های شکست خورده و ضعیف را در دهه های اخیر در خود جای دادند و دولت های شکست خورده در این مناطق مسبب اقداماتی و نتایجی از جمله ایجاد پناهندگان سیاسی، نادیده گرفتن حقوق بشر، جنگ های داخلی و خارجی و دیگر اقداماتی بودند و نتایج حاصل از رفتار این کشورها در عرصه داخلی و خارجی عملاً خط بطلانی بر مرزهای بین المللی کشیده اند و عامل اصلی در نادیده گرفتن قواعد حقوق بین الملل به شمار می‌رود.

اما در میان موارد نسبتاً زیاد ملت سازی از بعد از جنگ جهانی دوم باید به تجربه بوسنی و هرزگوین به عنوان موارد ویژه و خاص نگاه کرد که از اهمیت بسیاری برخوردارند. از جمله عواملی که تجربه ملت سازی در بوسنی و هرزگوین و کوزوو را به عنوان نمونه خاص معرفی می کند می توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) ملت سازی در این مناطق برخلاف بسیاری از موارد از جمله عراق، افغانستان، ژاپن، آلمان و ... نتیجه جنگ داخلی میان قومیت های گوناگون بوده است و نه نتیجه جنگ خارجی و تهاجم خارجی.

(۲) این مناطق در طول تاریخ شاهد منازعات میان نژادی بودند و بنابراین به تلاشی بلندمدت برای بازسازی در بوسنی و هرزگوین نیاز هست.

(۳) تجربه بازسازی در بوسنی و هرزگوین و کوزوو، تجربه ای برای بازیگران بین المللی ایجاد کرد که به ویژه در عراق و افغانستان به میزان زیادی ملت سازی در این مناطق را تحت تاثیر قرار داد. بنابراین شایسته است که ملت سازی در این مناطق مورد ارزیابی قرار گیرد.

ملت سازی در طول تاریخ به عنوان چارچوبی برای اقدام بین الملل به اشکال متفاوتی ایجاد شده است و از مولفه های متفاوتی تشکیل شده است.

مؤلفه های دولت-ملت سازی:

چهار فعالیت مجزا وجود دارد که به صورت مشترک در ذیل موضوع دولت-ملت سازی جمع و مطرح می شوند. که بسته به شرایط و وضعیت های گوناگون و موارد خاص (کشورهای نمونه) که ملت سازی در آنها انجام می شود، ممکن است بخشی از فرایند واقعی ملت سازی باشند و ممکن است در این فرایند قرار نگیرند و بعضی از این فعالیت ها زمینه ساز فرایند دولت سازی قرار گیرند. این موارد عبارتند از:

• حفظ صلح^۱

• اجرای صلح^۲

• بازسازی پس از جنگ

• توسعه سیاسی و اقتصادی بلند مدت

• تشکیل یک نظام سیاسی کار آمد

• مشارکت تمامی جناح ها در قدرت و کنترل امنیتی

• بازگشت آوارگان و ایجاد تسهیلات و خدمات برای بازگشت کنندگان

دو کارکرد اول یعنی حفظ صلح و اگر لازم باشد اجرای صلح، برای اجرای کارکردهای بعدی بازسازی و توسعه لازم و ضروری است.

دولت-ملت سازی در سال های پس از جنگ سرد به خوبی نشان می دهد، اگرچه قدرت نظامی متعارف برای بعضی اهداف مانند اخراج نیروی نظامی صربایی از کوزوو و تحمیل صلح در بوسنی کافی می باشد، اما انجام این فرایند بدون حضور طولانی مدت در منطقه با اقناع افکار عمومی و تلاش برای ایجاد نهادهای دموکراتیک و بازسازی زیرساختارها به وسیله نیروهای غیرنظامی به هیچ وجه امکان پذیر نخواهد بود.

همچنین در فرایند دولت-ملت سازی باید توجه کرد، میان بازسازی^۳ و توسعه^۴ ملت سازی، تفاوت ماهوی وجود دارد. در ادبیات ملت سازی، توسعه به معنای ایجاد نهادهای جدید و ارتقای رشد اقتصادی پایدار و در واقع اتفاقات و اقداماتی است که جامعه را به چیزی متفاوت از قبل تبدیل می کند، که از لحاظ اقتصادی باز و از لحاظ سیاسی دموکراتیک تر می شود. اما بازسازی زمانی امکان پذیر است که زیرساخت های سیاسی- اجتماعی اساسی از بحران ها و منازعات مصون بمانند و بعد از درگیری همچنان باقی بمانند.

---

¹)Peacekeeping

²)Peace enforcement

³) Reconstruction

⁴) development

در واقع بازسازی متفاوت از توسعه می‌باشد و تفاوت بین این دو موضوع تفاوتی ماهیتی است، زمانی بحث از توسعه ملت‌سازی است باید نهادهای جدیدی ایجاد شود اما در مورد بازسازی نهادهای قبلی باید دوباره احیا شود. بازسازی یک جامعه ویران و خراب شده فرایند احیای نهادهایی را که به عللی مانند جنگ یا یک حادثه خاص دچار مشکل شده است را شامل می‌شود، در حالی که توسعه ایجاد نهادهای سیاسی و اقتصادی جدید را در بر می‌گیرد، که بعد از عقب نشینی جامعه بین‌الملل خودنگهدارنده^۵ باشند و بتوانند ادامه حیات دهند. دولت‌ها نشان دادند که خود به بهترین شکل قادر به انجام عملیات بازسازی هستند، ژاپن، آلمان، ایتالیا و اروپای غربی بعد از جنگ از نمونه‌های موفق در این مورد بوده‌اند اما توسعه هم به لحاظ نظری و هم به لحاظ موضوع سیاست عملی بسیار مشکل‌سازتر است و بیشتر با کمک نیروهای بین‌المللی و کشورهای خارجی صورت می‌گیرد.

بعد از ارائه کلیاتی از چارچوب نظری تحقیق، نگارنده تلاش می‌کند در این نوشتار بر دو مورد از تلاش‌های امریکا، اتحادیه اروپا و سازمان‌های بین‌الملل (به ویژه سازمان ملل متحد و ارگان‌های وابسته به آن) در زمینه ملت‌سازی در کوزوو و بوسنی و هرزگوین تمرکز خواهد کرد و به واکاوی تلاش‌های انجام شده برای بازسازی امنیت داخلی و خارجی، توسعه زیرساخت‌های اقتصادی و سیاسی از جمله برگزاری انتخابات و سایر مولفه‌های موثر در عملیات ملت‌سازی خواهد پرداخت. همچنین در این تحقیق نشان داده خواهد شد که،

الف: دولت-ملت‌سازی پروژه‌ای است که با دخالت عوامل خارجی مدیریت می‌شود و باید بر اساس ویژگی‌های خاص هر منطقه به صورت تکاملی و تدریجی طی شود. **ب:** میان بازسازی و توسعه دولت-ملت‌سازی تفاوت بسیاری وجود دارد. **ج:** نقش ایالات متحده و ضرورت مشارکت ایالات متحده در زمینه دولت-ملت‌سازی و همچنین ضعف‌ها و نواقص سازمان ملل و اتحادیه اروپا در این زمینه نیز مطرح خواهد شد.

منطقه بالکان (بوسنی-هرزگووین و کوزوو) به عنوان نمونه و عوامل موثر بر ملت-سازی در این منطقه به ویژه سازمان ملل و نهادهای وابسته به آن، کشورهای ایالات متحده امریکا و اتحادیه اروپا و همچنین نتایج ملت

---

⁵) self-sustaining

سازی در منطقه بالکان بررسی خواهد شد. ما به این دلیل بوسنی-هرزگوین و کوزوو را انتخاب کردیم که تجربه ملت-سازی در این مناطق همانطور که در ادامه بحث خواهد شد، در دوره بعد از جنگ سرد زمینه ساز و مبنای ملت سازی امریکا و سازمان های بین المللی در دیگر موارد از جمله عراق و افغانستان و سومالی و هائیتی و ... بوده است و نتیجه دولت-ملت سازی در این موارد سایر عملیات از این سنخ را تحت تاثیر قرار داده است.

نتیجه تلاش های سازمان های بین المللی، هر چه که باشد، عزم این نهادها را برای استقرار نظم مطلوب و مناسب نشان می دهد. به همین دلیل باید مورد ارزیابی قرار گیرد تا نقاط ضعف و قوت آن مشخص شود و از این طریق از دایره اخبار و اطلاعات در ارائه تحلیل فراتر رفت. نگارنده این پایان نامه نیز برای همین منظور سعی دارد از طریق ارائه چارچوب نظری به ارزیابی نقش بازیگران بین المللی در فرایند ملت-سازی و نتایج حاصل از این تلاش ها در منطقه بوسنی و هرزگوین و کوزوو بپردازد.

ضرورت تحقیق :

ادبیات ملت سازی به میزان زیادی در سالهای اخیر گسترده شده است و همین امر عاملی شده است که، دولت-ملت سازی در مقایسه با سایر اشکال فعالیت بین الملل کمتر به صورت سیستماتیک مورد مطالعه قرار گرفته شود. با توجه به کمبود منابع در این زمینه به زبان فارسی و نیاز به بررسی موضوع ملت سازی که در مقایسه با سایر نظریات و اشکال فعالیت بین الملل کمتر به تشریح آن پرداخته شده است، توسعه چنین ادبیاتی و تحقیق در این موضوع و این زمینه از دانش با توجه به ضعف نسبی آموزش نهادی این مفهوم در رشته روابط بین الملل بسیار ضروری می نمود.

همچنین از تاثیرات تشریح و تبیین چنین چارچوبی برای تحلیل اقدامات جامعه بین الملل در بازسازی دولت های پس از جنگ و یا دولت های شکت خورده، می توان به این موضوع اشاره کرد که تحلیل در این زمینه از ارائه آمار و ارقام فراتر رفته و باعث می شود، بنیانی فراهم آید تا از این طریق به ارزیابی نتایج اقدامات

جامعه بین الملل بپردازیم. ضرورت این امر در مورد بوسنی- هرزگوین و کوزوو دو چندان می شود، زیرا با توجه به اکثریت جمعیت مسلمان در این مناطق تجزیه و تحلیل اقدامات از چارچوب خاص خود خارج شده و در مواردی به نتایج جانبدارانه انجامیده است.

سؤالات تحقیق:

الف) سؤال اصلی:

نیروهای خارجی تاثیرگذار بر فرایند دولت-ملت سازی در منطقه بالکان بعد از جنگ استقلال بوسنی- هرزگوین و کوزوو کدامند؟

ب) سؤالات فرعی:

- ۱) نیروهای خارجی تاثیرگذار بر فرایند ملت-سازی در منطقه بالکان چگونه بر این فرایند تاثیر گذاردند؟
- ۲) دولت-ملت سازی در منطقه بالکان چه نتایجی را به همراه داشته است؟

فرضیه تحقیق:

فرضیه اصلی:

مهمترین نیروهای موثر بر دولت-ملت سازی در بوسنی- هرزگوین و کوزوو، سازمان ملل، ایالات متحده و اتحادیه اروپا به شمار می روند. ایالات متحده امریکا با استفاده از نیرو و مشروعیت سازمان ملل و به دلیل ضعف نظامی اتحادیه اروپا، تا قبل از سال های ۲۰۰۳ و ۲۰۰۴ مهمترین نیروی خارجی ملت-سازی در منطقه بالکان

به شمار می رفت. اتحادیه اروپا در این زمان برای دفاع از منافع خود، تنها توانست مسئولیت های غیرنظامی را در این فرایند به انجام برساند.

فرضیه فرعی:

اتحادیه اروپا تنها از سال ۲۰۰۲ به این طرف با افزایش توان نظامی خود در قالب سیاست دفاعی و امنیتی مشترک، وظایف گسترده سیاسی و اقتصادی-اجتماعی در این منطقه را برعهده گرفته است. نتایج حاصل از ملت-سازی در این مناطق، همچنین موجب تغییر رژیم سیاسی و ایجاد یک نظام نوین شد. اتحادیه اروپا همچنین در شکل دادن به نهادهای سیاسی و مدنی و رشد اقتصادی نقش موثری در این منطقه ایفا کرده است.

تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی تحقیق:

ملت سازی:

ملت-سازی که در واقع مفهوم مرکزی این تحقیق به شمار می رود، به روندهایی اشاره می کند که طی آن افراد و مردم یک سرزمین احساس می کنند که به واحدی وابسته اند. این احساس تعلق آنان را در یک چارچوب مجتمع می کند. از آنجا که این مهم مسئله ای روحی و ذهنی است، باید از طریق نوعی از اقدامات و فرایندها و با مشارکت نیروهای بین المللی این باور در مردم تقویت شود که از طریق احترام به حقوق سایر هویت ها و قومیت ها می توان در یک چارچوب سیاسی متکثر اقدام کرد و از این طریق در طولانی مدت به احساسات تاریخی و روانی مشترک که زمینه مساعدی برای هویت مشترک ملی ایجاد می کنند امیدوار باشند (Deutsch: 1996: 91-96). ملت سازی در واقع به "ایجاد یا بازسازی تمام علقه های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی که مردم را به عنوان یک ملت گرد هم جمع کرده است" (Fukuyama, 2004a: 1) اشاره دارد.

دولت سازی:

دولت سازی به یک سلسله اقدامات شامل؛ بنیان گذاری ساختار ها و فرایندهایی برای حکومت مداری، تثبیت یک حکومت مستقل، بادوام، خودگردان در یک فرایند بلندمدت، تدوین یا اصلاح قانون اساسی و یا ایجاد نهادهایی برای انجام این امر، تشکیل احزاب سیاسی و کمک به سازماندهی فعالیت های احزاب و به ویژه گروه های فشار در چارچوب قانونی و تاسیس و بازسازی زیربنای اقتصادی همراه با خدمات اولیه (Dobbins et al. 2006: 152 and Wilson. 2007: xvii).

شاخص سازی مفاهیم:

برای انجام تحقیق و به منظور ارزیابی نتایج مداخلات نیروهای بین المللی در بوسنی-هرزگوین و کوزوو به شاخص سازی مفاهیم ملت سازی و دولت سازی پرداختیم. شاخص های ملت سازی و دولت سازی را با توجه به در نظر گرفتن شاخصه های اصلی دولتهای ملی جدید می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

- حفظ صلح^۶ و اجرای صلح^۷ از طریق استقرار نیروی نظامی و انتظامی بین المللی (زمان و تعداد نیروهای حاضر در عملیات دولت-ملت سازی)
- تشکیل یک نظام سیاسی کار آمد و مبتنی بر قانون اساسی
- مشارکت تمامی جناح ها در قدرت و کنترل امنیتی به ویژه مشارکت اقوام و نژادها در مناطقی که در اقلیت هستند.
- بازگشت آوارگان و ایجاد تسهیلات و خدمات برای بازگشت کنندگان (زمان، تعداد و مکان سکونت بازگشت کنندگان)

---

^۶)Peacekeeping

^۷)Peace enforcement

● توسعه سیاسی و اقتصادی بلندمدت (ایجاد چارچوب اقتصادی مناسب و نهادهای خودنگهدارنده

برای رشد اقتصادی پایدار)

● برگزاری انتخابات (میزان و امکان مشارکت اقلیت های قومی و نژادی در انتخابات و میزان

دخالت نیروهای بین المللی در برگزاری و نتیجه انتخابات)

● خروج نیروهای سازمان های بین المللی و کشورهای عامل ملت سازی و سپردن اداره امور به

نیروهای بومی (زمان و نحوه خروج نیروهای بین المللی)

بررسی ادبیات موضوع^۸:

مهمترین تالیفات در زمینه ملت سازی از طرف بنگاه ها و موسسات مطالعاتی وابسته به سازمان های بین

المللی و موسسات مطالعاتی در قالب طرح های پژوهشی برای دستگاه سیاسی وزارت خارجه امریکا انجام شده

است. مهمترین مطالعات سازمان های بین المللی کتاب شما مردم: سازمان ملل، حکومت انتقالی و دولت سازی

نوشته سیمون چسترمن (**Simon Chesterman, You the People: The United Nations, Transitional**)

State-Building Administration, and)، گزارش مرکز مطالعات استراتژیک و روابط بین الملل با عنوان فتح

(پیروزی) صلح^۹ و موسسه امریکایی صدای صلح با عنوان صلح آشفته^{۱۰} را شامل می شود.

اما در میان سایر منابع و پژوهش ها شاید بتوان مهمترین کتابی را که در زمینه ملت سازی و برای تشریح

چارچوب نظری ملت سازی ارائه کرد، کتابی باشد که ویراستار آن فرانسیس فوکویاما می باشد. این کتاب با

عنوان ملت سازی پس از افغانستان و عراق (**Fukuyama Francis, et al. Nation-Building Beyond**)

---

^۸ در بررسی منابع پژوهشی که در گذشته انجام شده، بیشتر به تحلیل و ارزیابی منابعی خواهیم پرداخت که بر منابع

و تلاش های بین المللی برای ملت سازی اشاره کرده است. در این منابع جنبه های بین المللی و حضور نیروهای

خارجی برای ملت سازی تشریح خواهد شد.

^۹ **Winning the Peace**

^{۱۰} **Turbulent Peace**